

Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Vaizlerin Sorun ve Beklentileri (Trabzon İli Örneği)

Burak ÖZTÜRK | <https://orcid.org/0009-0005-5005-8969>

Yüksek Lisans Öğrencisi | Sorumlu Yazar | Burakoztrkk61@gmail.com

Diyanet İşleri Başkanlığı | [ROR: https://ror.org/007x4cq57](https://ror.org/007x4cq57)

Din Eğitimi | Trabzon, Türkiye

Osman TAŞKIN | <https://orcid.org/0000-0003-3962-936X>

Dr. Öğr. Üyesi | Yazar | osmntskn@gmail.com

Trabzon Üniversitesi | [ROR: https://ror.org/04mmwq306](https://ror.org/04mmwq306)

Din Eğitimi | Rize, Türkiye

Öz

Yaygın din eğitimi faaliyetleri hutbe, konferans, cami sohbeti vs. gibi birçok şekilde gerçekleştirilir. Bu faaliyetler içerisinde en önemli ve yaygın olanı vaazlardır. Vaizler, vaaz aracılığı ile önemli bir kısmı camilerde olmak üzere yaygın din eğitimi sürdüren alanında uzmanlaşmış kişilerdir. Vaizler ayrıca; okul, hastane, sevgi evi, huzurevi, cezaevi vb. kurumlarda konferans, gençlik faaliyeti, esnaf, ev, hasta, yaşlı ziyaretleri ve din görevlilerine seminer verme gibi birçok faaliyette bulunmaktadır. Son yıllarda vaizlerin niteliği ve hizmet alanlarının çeşitlendirilmesi ile ilgili önemli adımlar atılmıştır. Ancak vaizlerin görüş ve önerilerini ele alan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Çalışmada; vaizlerin mesleği tercih nedenleri, yürüttüğü yaygın din eğitimi faaliyetleri, karşılaştıkları sorun ve beklentilerinin neler olduğu sorusuna yanıt aranmıştır. Çalışma ile Trabzon özelinde vaaz hizmetleri yaygın din eğitimi açısından incelenmiştir. Çalışma, vaizlerin sorun ve beklentilerinin derinlemesine incelenmesi hedef alındığı için nitel yaklaşımlardan durum çalışmasına göre tasarlanmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2024 yılında Trabzon ili ve ilçelerinde görev yapan ve farklı demografik özelliklere sahip 14 vaizden oluşmaktadır. Katılımcılardan veriler görüşme yoluyla elde edilmiş ve içerik analiz yöntemi ile analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda vaizler; mesleğe olan sevgi, Diyanet İşleri Başkanlığı'nda vaizliğin iyi bir görev alanı olması gibi daha çok kişisel; insanlara faydalı olma, geniş bir kitleye ulaşma gibi toplumsal; dini anlatma ve sorumluluk gibi dini motivasyonlarla vaizlik mesleğini tercih etmektedir. Vaizler cami içinde sohbet, vaaz, Siyer ve Hadis gibi özel dini dersler, mübarek günlerde programlar yürütmekle birlikte cami dışında da okul, hastane, sevgi evi, cezaevi vb. kurumlarda konferans, gençlik faaliyetleri, esnaf, ev, hasta ve yaşlı ziyaretleri ve din görevlilerine seminerler gibi birçok faaliyette bulunmaktadır. Vaizlerin başta müftülüklerdeki oda, bilgisayar gibi araç gereç tahsisi gibi fiziki imkânsızlıklar; kurum içerisinde vaizlere gereken önemin verilmemesi, asli görev dışında yüklenen görevler gibi idari sorunlar yaşamaktadır. Bununla birlikte cemaatin vaaza gelmemesi veya geç gelmesi, vaaza müdahil olması, cemaatin farklı eğitim ve kültür seviyelerinden oluşması gibi cemaatle ilgili sorunları ön plana çıkarmışlardır. Ayrıca özlük haklarında adaletsizlikler, maaşın yetersizliği, uzman veya baş vaiz olmanın zorlukları gibi memuriyetten kaynaklı sorunları vurgulamışlardır. Son olarak vaazların yanlış aktarılması, hazırlıksız vaaza çıkma, görevde aksaklık gösterme, kendini yenileyememe ve gençlere ulaşmada zorlanma gibi vaizlerden kendilerinden kaynaklanan bazı sorunları da vurgulamışlardır. Diyanet İşleri Başkanlığı, müftülük ve cami cemaatinden kaynaklı zikredilen bu sorunların giderilmesi vaizlerin en büyük beklentilerini oluşturmaktadır. Mesleğe seveerek başlayan ve çok çeşitli alanlarda hizmet sunması beklenen vaizlerin problem ve beklentilerinin dikkate alınması, daha nitelikli yaygın din eğitimi için elzemdir. Bununla birlikte vaizlere farklı sosyo-kültürel seviyedeki cami cemaatiyle iletişimini artıracak, vaazların ilgi ve dikkatle dinlenilmesini sağlayacak pedagojik formasyon becerileri kazandırılmalıdır.

Anahtar Kelimeler

Yaygın Din Eğitimi, Vaaz, Vaiz, Vaizlerin Sorunları, Vaizlerin Beklentileri

Atıf Bilgisi

Öztürk, Burak- Taşkın, Osman. "Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Vaizlerin Sorun ve Beklentileri (Trabzon İli Örneği)". *Rize İlahiyat Dergisi* 28 (Ekim 2024), 263-278.

<https://doi.org/10.32950/rid.1507829>

Yayın Bilgileri

Türü

Araştırma Makalesi

Değerlendirme: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Süreç Bilgileri

Geliş Tarihi: 30.06.2024

Kabul Tarihi: 30.01.2025

Yayın Tarihi: 20.04.2025

Etik Beyan

Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Bu makale Trabzon Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yaygın Din Eğitimi Bağlamında Vaizlerin Sorun ve Beklentileri (Trabzon İli Örneği) başlıklı yüksek lisans tezinden uyarlanarak hazırlanmıştır.

Etik Kurul İzni

Bu çalışma etik kurul izni gerektirmemektedir.

Benzerlik Taraması

Yapıldı – iThenticate

Etik Bildirim: ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr

Yazar Katkı Düzeyleri

Sorumlu yazar (BÖ) %60, yazar (OT) %40.

Çıkar Çatışması

Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman

Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakları & Lisans

Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Dizinlenme Bilgisi

Problems and Expectations of Preachers in the Context of Nonformal Religious Education (Trabzon Province Example)

Burak ÖZTÜRK | <https://orcid.org/0009-0005-5005-8969>

Master's Candidate | Corresponding Author | Burakkoztrkk61@gmail.com

Presidency of Religious Affairs | <https://ror.org/007x4cq57>

Religious Education | Trabzon, Türkiye

Osman TAŞKIN | <https://orcid.org/0000-0003-3962-936X>

Asst. Prof. | Author | osmntskn@gmail.com

Trabzon University | <https://ror.org/04mmwq306>

Religious Education | Trabzon, Türkiye

Abstract

Informal religious education activities are carried out in many ways such as sermons, conferences, mosque chats, etc. The most important and widespread of these activities are sermons. Preachers are experts in their fields who continue informal religious education, a significant portion of which takes place in mosques, through sermons. Preachers also carry out many activities such as conferences, youth activities, visits to tradesmen, homes, patients, and the elderly, and seminars for religious officials in institutions such as schools, hospitals, homes for the elderly, nursing homes, and prisons. In recent years, important steps have been taken regarding the quality of preachers and the diversification of their service areas. However, there are a limited number of studies addressing the opinions and suggestions of preachers. The study sought answers to the questions of the reasons why preachers choose their profession, the informal religious education activities they carry out, the problems they encounter, and their expectations. The study examined preaching services in Trabzon in terms of informal religious education. The study was designed according to a case study from qualitative approaches, as it aimed to examine the problems and expectations of preachers in depth. The study group consisted of 14 preachers with different demographic characteristics who worked in Trabzon province and its districts in 2024. Data were obtained from the participants through interviews and analyzed with the content analysis method. As a result of the research, preachers prefer the profession of preaching due to personal motivations such as love for the profession, the fact that preaching is a good field of duty in the Presidency of Religious Affairs; social motivations such as being useful to people and reaching a wide audience; and religious motivations such as explaining religion and responsibility. While preachers conduct talks, sermons, special religious lessons such as the Biography and Hadith in the mosque, and programs on holy days, they also carry out many activities outside the mosque such as conferences, youth activities, visits to tradesmen, homes, patients and the elderly, and seminars for religious officials in institutions such as schools, hospitals, homes for love, prisons, etc. The preachers experience administrative problems such as physical impossibilities such as the allocation of rooms and equipment such as computers in the mufti's offices; the lack of due importance given to preachers within the institution, and tasks assigned outside of their primary duties. In addition, they have highlighted problems related to the congregation such as the congregation not coming to the sermon or coming late, interfering with the sermon, and the congregation consisting of different educational and cultural levels. They also emphasized the problems originating from civil service such as injustice in personnel rights, inadequate salaries, difficulties of being an expert or chief preacher. Finally, they also emphasized some problems originating from the preachers themselves such as incorrectly conveying sermons, going to preach without preparation, showing negligence in duty, not being able to renew oneself and difficulty in reaching young people. The elimination of these problems mentioned originating from the Presidency of Religious Affairs, the Mufti's Office and the mosque congregation constitutes the greatest expectations of the preachers. Taking into consideration the problems and expectations of the preachers who start the profession with love and are expected to provide services in a wide range of areas is essential for more qualified widespread religious education. In addition, preachers should be provided with pedagogical formation skills that will increase their communication with the mosque congregation at different socio-cultural levels and ensure that the sermons are listened to with interest and attention.

Keywords

Non-formal Religious Education, Preaching, Preacher, Problems of Preachers, Expectations of Preachers

Citation

Öztürk, Burak- Taşkın, Osman. "Problems and Expectations of Preachers in the Context of Nonformal Religious Education (Trabzon Province Example)". *Rize Theology Journal* 28 (April 2025), 263-278.

<https://doi.org/10.32950/rid.1507829>

Publication Information

Type

Research Article

Peer-Review: Double anonymized - Two External

Process Information

Date of Submission: 30.06.2024

Date of Acceptance: 30.01.2025

Date of Publication: 20.04.2025

Ethical Statement

It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. This article is adapted from his master's thesis titled "Problems and Expectations of Preachers in the Context of Non-Formal Religious Education (Trabzon Province Example)" in Trabzon University, Institute of Social Sciences, Department of Philosophy and Religious Sciences.

Ethics Committee Approval

Ethics committee approval is not required for this study.

Plagiarism Checks

Yes – iThenticate

Complaints: ilahiyatdergi@erdogan.edu.tr

Auth. Contribution Rates

Corresponding author (BÖ) %60 , author (OT) %40.

Conflicts of Interest

The author(s) has no conflict of interest to declare.

Grant Support

The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Copyright & License

Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Abstracting and Indexes

Giriş

Yaygın din eğitimi, örgün eğitim kurumlarında verilen din eğitimi ve öğretiminin dışında, halkı dinî konularda aydınlatmak üzere cami, mescit, Kur'an Kursu, hastane vb. alanlarda yapılan etkinliklerdir (Bulut, 1999). Yaygın din eğitiminin amacı; farklı yaş, cinsiyet ve eğitim düzeyindeki insanları din konusunda bilgi sahibi kılmak ve dinî pratiklerin usulüne uygun yerine getirilmesini öğretmek; bilgi eksiklerini gidermek, yeni bilgilerle dinî eğitimi takviye etmek, olabildiğince geniş kitlelerin gönüllerine doğru dinî inancı yerleştirmek, toplum fertlerinin dinî bilgi eksiklerinin tamamlanmasına imkân sağlamaktır (Doğan, 1999a). Yaygın din eğitiminin vasıtaları hutbe, vaaz ve dinî sohbet olarak kabul görmektedir (Koç, 2001). Bu vasıtalar arasında en geniş kitleye ve konu alanına sahip yaygın din eğitimi vasıtası vaazlardır. Vaaz; sözlükte öğüt vermek, uyarmak, sakındırmak (Cirit, 2012) ve bir kimseye kalbini yumuşatacak, kendisini iyiliğe sevk edecek şekilde söz söylemek (Devellioğlu, 1962) anlamlarına gelmektedir. Vaazlar, Peygamber efendimizden bu yana yaygın din eğitimin temelini oluşturmakta ve eğitim öğretim vasıtası olarak kullanılmaktadır. Vaazlar, cami veya mescitlerde vaizler tarafından halkı din konusunda aydınlatmak amacıyla yaklaşık 45 dakika süren namazlardan önce veya sonra yapılan dinî sohbetlerdir (Tunç, 2014). Mübarek gün ve gecelerde, Cuma namazı ve Ramazan ayında teravih namazından önce yapılan sohbetler en etkili vaazlardır (Doğan, 1999a). Vaaz yapan kimse olan vaizler; nasihat ve öğüt veren, karşısındakinin iyiliğini ve güzelliğini isteyen kişidir (Bayraktar, 2009; Hançerlioğlu, 2000).

Peygamber efendimiz (sav) ilk vaizdir. Hz. Peygamber, Allah'tan aldığı emirleri insanlara tebliğ ederken vaaz ve irşat metodunu kullanmıştır (Doğan, 1999a). Peygamber efendimiz kendisi vaaz verdiği gibi aynı zamanda sahabeden bazı kimseleri de vaaz verme hususunda görevlendirmiştir. Peygamberimizin vefatından sonra devlet başkanı olan Halifeler de vaazlara devam etmiştir. Halifeler dışında sahabeden bazıları, günün belli bir vakti vaaz ve nasihatte bulunmuştur (Bayraktar, 2009). Abbasiler döneminde vaaz ve hutbe faaliyetleri kadı, vali ve etkili konuşan alimlere bırakılmıştır. Müslümanların dini konularda bilgilenmesinde önemli bir vasita olduğu için (Doğan, 1999b) Osmanlı döneminde vaaz ve irşat hizmetlerine önem verilmiş ve bu hizmetler camilerde ders halkalarıyla alimler tarafından yürütülmüştür (Uzunçarşılı, 1988). Osmanlı'nın son dönemlerinde ehliyetli kişilerin vaaz vermelerine engel olmak (Doğan, 1999b) ve liyakat sahibi vaizler yetiştirmek üzere 6 Şubat 1913 tarihinde "Medreset'ül-Vaizin" adı altında bir medrese kurulmuştur (Ertan, 1982). Fakat o dönemde süren savaşlar, yapılan ıslahatlar ve bazı politik düzenlemeler sebebiyle birkaç yıl sonra kapatılmıştır (Doğan, 1999b). 3 Mart 1924 tarihinde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın kurulmasıyla birlikte vaaz hizmetleri Başkanlığın bünyesine dahil olmuştur (DİBGÇY, 17 Haziran 2014). DİB'in ilk döneminde vaizler, Osmanlı Medreselerinden mezun olanlar ve özel ilim tahsil edenler arasından atanarak, halkı dinî konularda aydınlatmakla yükümlü tutulmuşlardır. Cumhuriyetin ilanından 1950'lere kadar vaizlik müessesesi, dönemin politik meselelerinden olumsuz yönde oldukça etkilenmiştir. İmam-Hatip Liselerinin ve ilahiyat fakültesinin kapatılması, din görevliliğin devlet memuru olarak kabul edilmemesi, dine ve dindara yönelik olumsuz tutum ve politikalar benimsenmesi yaygın din eğitimi özelde vaizlik müessesesinin etkinliğini olumsuz olarak etkilemiştir (Ayhan, 2004). 1951 yılında yeniden İmam- Hatip liselerinin, 1959'da Yüksek İslam Enstitüleri'nin ve 1972'de Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nin açılması din görevlisi ve vaiz yetiştirme konusunda önemli adımlar sayılabilir (Bayraktar, 2009). Vaizlikle ilgili ilk yönetmelik olan "Diyanet İşleri Başkanlığı Vaaz ve Vaaz Edecekler Yönetmeliği" 22.06.1965 tarih 633 sayılı kanuna bağlı olarak 17 Aralık 1969 gün ve 13376 Sayılı Resmî gazetede yayınlanmış ve çıkarılmıştır.

2000'li yıllardan sonra vaizlik mesleği hem niceliksel hem de niteliksel önemli gelişmeler yaşamıştır. DİB günümüzde yürüttüğü politikayla yaygın din hizmetlerinin alanını genişletmiştir. Çıkarılan mevzuatlarla birlikte vaizlere gerektiğinde, ceza infaz kurumları, hastaneler, KYK yurtları, sevgi evleri, huzur evleri vb. yerlerde vaaz görevi yüklemiştir (DİBGÇY, 17 Haziran 2014). Vaizler, ilgili mevzuat gereği haftanın belirli günlerinde, ramazan ayında ve dinî gecelerde camilerde vaaz vermek, cezaevleri, hastaneler, huzurevleri ve çocuk yuvalarında vaaz ve irşat hizmetinde bulunmak, fetva nöbeti tutmak, aile ve dinî rehberlik bürolarında görev yapmak gibi birçok görevi yerine getirmektedirler (DİBGÇY, 17 Haziran 2014). DİB bünyesinde 31 Aralık 2022 tarihi itibarıyla 1.274'ü kadın, 2.129'u erkek olmak üzere toplam 3.403 vaiz görev yapmaktadır. Bunlardan 38'i Başkanlık vaizi, 64'ü baş vaiz, 422'si uzman vaiz, 2.517'si vaiz ve 362'si cezaevi vaizidir (DİBDHGM, 2022). Bir kimsenin vaiz veya cezaevi vaizi olabilmesi için ilk olarak dört yıllık ilahiyat mezunu olmalıdır. Bununla birlikte Başkanlık bünyesinde en az üç yıl görev yapmış olmalı, ilahiyat alanında doktora veya Dini İhtisas Kursunu başarılı bir şekilde tamamlamış olmalıdır (DİBAYDY, 15 Nisan 2015). Vaizler 6 yıl görev süresini doldurduktan sonra DİB tarafından yapılan sınavlara girerek uzman vaiz olabilmektedir. Baş vaiz olabilmek için 4 yıl uzman vaiz olarak görev ve ilahiyat alanında yüksek lisans yapmış olmak gerekmektedir (VKKÖİHMKBKKBYY, 23 Aralık 2011)

Vaizler, yaygın din eğitimi bağlamında vaaz faaliyetini yerine getirirken olumlu veya olumsuz birçok durumla karşı karşıya kalabilmektedir. Vaizlerin karşılaştıkları durumlar karşısında bazı beklentilerinin olabileceği düşünülmektedir. Konuyla alakalı alan yazın tarandığında, vaizlik yöntem ve teknikleri ile ilgili (Tümer, 1978; Keyifli, 2019), vaizliğin tarihi süreçleri ile ilgili (Doğan, 1999a; Doğan, 1999b) çeşitli kuramsal çalışmalar bulunmaktadır. Ancak vaizlikle ilgili sınırlı sayıda alan araştırmasına rastlanılmıştır. Yalnız, 2015'in tezinde cemaatin vaazlardan beklentileri amaçlanmış, örneklem olarak Bursa'da 546 kişi ile çalışılmış ve cemaatin vaazlardan beklentileri ortaya koyulmuştur. Tunç, 2014'ün tezinde Antalya örneği üzerinde vaizlerin problemleri incelenmiş, örneklem olarak Antalya'da görev yapan 30 vaiz ve 10 müftü ile çalışılmış ve vaizlerin daha çok bireysel ve kuramsal problemlerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Doğru, 2008'in tezinde din görevlilerinin hizmet alanları ve problemleri incelenmiş, örneklem olarak Kayseri'de görev yapan 32 vaiz ile çalışılmış ve din görevlilerin kendilerini yeterli görmekle beraber bazı problemlerinin olduğu sonucuna varılmıştır. Ayrıca İnan Kılıç, 2014'ün tezinde vaizlerin (kadın vaizlerin) mesleki faaliyetleri üzerinde durulmuş, örneklem olarak Türkiye'de görev yapan 504 vaize ile çalışılmış ve vaizelerin daha çok cemaatten kaynaklı problemlerle karşılaştığı sonucuna varılmıştır. Alan yazında görüldüğü üzere konuyla ilişkin yapılan çalışmalar cami cemaatinin görüşleri, kadın vaizlerin sorunları, vaizlerin problemleri vs. konuları incelemişken, çalışma konumuz olan Trabzon özelinde vaizlerin yürüttüğü faaliyetler, DİB, müftülük, cemaat vb. alanlardan karşılaştıkları sorun ve beklentiler ile ilgili herhangi bir çalışma bulunmamaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı; vaizlerin mesleği tercih sebeplerini, yürüttüğü faaliyetleri, karşılaştıkları sorunları ve bu bağlamda beklentilerini betimsel olarak ortaya koymaktır. Çalışma, yaygın din eğitimi sürdüren vaizlerin sorun ve beklentilerini ortaya koyarak birtakım öneriler geliştirilmesi ve yaygın din eğitimi faaliyetlerine katkı sağlaması açısından önem arz etmektedir. Bu amaç doğrultusunda çalışmanın problemi " Vaizlerin faaliyet, sorun ve beklentileri nelerdir?" olarak belirlenmiştir. Bu probleme ışık tutacak alt problemler şunlardır:

1. Vaizlik mesleğinin tercih edilme nedenleri nelerdir?
2. Vaizler hangi din eğitimi faaliyetlerinde bulunmaktadır?
3. Vaizler, vaizlik görevini yürütürken hangi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır?
4. Vaizlerin, vaizlik görevinden beklentileri nelerdir?

Çalışmanın konusuna daha önce hiçbir çalışmada yer verilmediği, bu bağlamda alan yazına sağlayacağı katkı ve saha araştırmasına dayanması sebebiyle önemli bir araştırma olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte ortaya çıkan sonuçlar yaygın din eğitime katkı sağlayacaktır.

1. Yöntem

Vaizlerin sorun ve beklentilerini ortaya koymayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir. Çalışmada nitel araştırma desenlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması; araştırmacının zaman içerisinde sınırlandırılmış bir veya birkaç durumu çoklu kaynakları içeren veri toplama araçları (gözlemler, görüşmeler, dokümanlar) ile derinlemesine incelediği, durumların ve duruma bağlı temaların açıklandığı nitel bir araştırma yaklaşımıdır (Cresswell, 2007). Çalışmada vaizlik sisteminin nasıl işlediği ve vaizlerin sorun ve beklentilerinin derinlemesine incelenmesi hedef alındığı için durum çalışması tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2024 yılında Trabzon ili içerisinde Ortahisar, Akçaabat ve Yomra Müftülüğünde görev yapan 14 vaiz oluşturmaktadır. Çalışma grubunun oluşturulmasında nitel araştırmanın amaçlı örnekleme yöntemlerinden "maksimum çeşitlilik" yöntemi kullanılmıştır. Maksimum çeşitlilik yöntemi, incelenen olay veya olguya ilişkili çok sayıda farklılığı kapsayan ana temaları keşfetmek ve tanımlamayı amaçlamaktadır (Neuman, 2013). Trabzon ili içerisinde farklı ilçe müftülüklerinde görev yapan, farklı demografik özelliklere sahip, uzman vaizler, vaiz ve cezaevi vaizlerinden daha detaylı veri toplayabilmek için maksimum çeşitlilik yöntemi tercih edilmiştir. Araştırmanın çalışma grubuna dair bilgiler Tablo1'de sunulmuştur.

Tablo 1: Araştırmanın Çalışma Grubu

Katılımcı	Müftülüğün İsmi	Kıdem	Yaş	Statü
V1	Ortahisar İlçe Müftülüğü	22	48	Vaiz
V2	Ortahisar İlçe Müftülüğü	16	50	Vaiz
V3	Trabzon İl Müftülüğü	26	60	Uzman Vaiz
V4	Trabzon İl Müftülüğü	9	49	Vaiz
V5	Ortahisar İlçe Müftülüğü	10	51	Uzman Vaiz
V6	Trabzon İl Müftülüğü	16	51	Uzman Vaiz
V7	Trabzon İl Müftülüğü	16	50	Uzman Vaiz
V8	Trabzon İl Müftülüğü	9	48	Vaiz

V9	Ortahisar İlçe Müftülüğü	12	50	Uzman Vaiz
V10	Akçaabat İlçe Müftülüğü	10	48	Vaiz
V11	Trabzon İl Müftülüğü	10	48	Vaiz
V12	Ortahisar İlçe Müftülüğü	9	54	Vaiz
V13	Trabzon İl Müftülüğü	10	52	Vaiz
V14	Yomra İlçe Müftülüğü	9	55	Cezaevi Vaizi

Tablo 1’de görüldüğü üzere Trabzon İline bağlı 4 farklı müftülüğten toplam 14 vaiz örnekleme alınmıştır. Trabzon İl Müftülüğünde görev yapan dört vaiz ve üç uzman vaiz, Ortahisar İlçe Müftülüğünde görev yapan üç vaiz ve iki uzman vaiz, Akçaabat İlçe Müftülüğünde görev yapan bir vaiz ve Yomra İlçe Müftülüğünde görev yapan bir cezaevi vaizi ile görüşülmüştür. Katılımcılardan 8’i 10 yıl ve altı, 6’sı ise 10 yıldan daha fazla mesleki tecrübeye sahiptir.

Araştırmada katılımcıların vaizlik mesleğini tercih nedenlerini ve bu bağlamda vaizlerin faaliyet, sorun ve beklentilerini belirlemek amacıyla nitel veri toplama yöntemleri içinde yer alan görüşme tekniği kullanılmıştır. Görüşme, araştırmacının amaçlarına uygun hazırlanmış soruların, fikrine ihtiyaç duyulan kişiye sorulması ve araştırmacıdan yanıtlar alınması sürecidir (Cemaloğlu, 2020). Konuyla ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Taslak olarak hazırlanan görüşme formu temelde 4 soru ve alt sorulardan oluşmaktadır. Sorular; vaizlerin din eğitimi bağlamında sürdürdükleri faaliyetler, karşılaştıkları sorunlar ve beklentileri etrafında toplanmaktadır. Hazırlanan görüşme formunda anlaşılamayan veya eksik soruların var olup olmadığının belirlenmesi için 2 vaiz ile pilot uygulama yapılmıştır. Ön uygulama ve din eğitimi alanında 2 uzmanın sorularla ilgili değerlendirmeleri göz önünde bulundurularak mülakat formuna son şekli verilmiştir. Mülakatlar gerçekleştirilmeden T.C. Trabzon Üniversitesi Sosyal ve Beşerî Bilimler Bilimsel Araştırma ve Yayın Etik Kurulu’ndan 08.09.2023 tarihli 2023-9/1.3 sayılı Etik Kurul izni alınmıştır.

Mülakatlar 2024 yılının ocak ayında yüz yüze uygulanmıştır. Görüşmeler 15 ile 45 dakika arasında gerçekleşmiştir. Görüşmeler herhangi bir veri kaybının olmaması açısından katılımcının izni doğrultusunda ses kaydına alınıp ardından yazıya dökülmüştür. Tabloların oluşturulmasında Excel programı kullanılmıştır. Önceden tema ve kategoriler olmadığı, katılımcıların görüşlerine göre temaların belirlenmesi sebebiyle içerik analiz metodu kullanılmıştır. İçerik analizi farklı disiplinlerde birçok araştırma sorusuna yanıt aramak üzere kullanılan temel bir araştırma aracıdır (Taylan, 2011). Öncelikle elde edilen veriler kodlara ayrılmıştır. Daha sonra bu kodlardan hareketle kategoriler ve temalar oluşturulmuştur. Son olarak oluşturulan temalar düzenlenmiş, bulgular yorumlanmış ve alan yazında yer alan çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır. Katılımcıların görüşlerinin doğrudan alıntılarla paylaşılması, çalışmanın güvenilirliğini arttırmış ve verilerin doğruluğunu desteklemiştir.

2. Bulgular

Bu başlık altında vaizlerin mesleği tercih sebepleri, vaizlik faaliyetleri, karşılaştıkları sorunlar ve vaizlik görevinden beklentilerine yönelik bulgular yer almaktadır.

2.1. Mesleği Tercih Nedenleri

Yaygın din eğitimi kapsamında vaizlerin sorun ve beklentilerini incelemekten önce katılımcıların vaiz olma sebepleri belirlenmiştir. Katılımcıların vaizliği tercih nedenleri, vaizlik görevini istenen düzeyde yerine getirmelerinde etkili bir unsurdur. Bu amaç doğrultusunda katılımcılara vaizlik mesleğini neden tercih ettikleri sorusu yöneltmiştir. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplar Tablo-2’de yer almaktadır.

Tablo 2: Mesleği Tercih Nedenleri

Tema	Kod	Frekans
	Sevme (V1, V7, V9, V10, V12)	5
	Diyanet’te en iyi görev (V6, V11, V5)	3
	Kişiliğe uygunluk (V3, V8)	2
	Camiyi sevme (V10)	1
Kişisel	Esnek çalışma saatleri (V13)	1
Sebep	Anne-baba telkini (V3)	1
	Çocukluk hedefi (V12)	1
	İlmi gelişim (V11)	1
	Kur’an ile ilgilenme (V6)	1
	Görevde yükselme (V3)	1

	İlahiyat mezuniyeti (V2)	1
Toplumsal Sebepler	Topluma faydalı olma (V1, V2, V5, V6)	4
	Daha fazla kitleye ulaşma (V4, V5, V14)	3
	Cemaatle iletişim kurma (V3)	1
	Diğer kurumlarla irtibat (V13)	1
	Dezavantajlı gruplara hizmet (V14)	1
Dini ve manevi Sebepler	Dini anlatma (V2, V5, V6, V10, V13, V14)	6
	Dini sorumluluk hissetme (V4, V8, V10, V14, V6)	5

Tablo 2'ye göre katılımcıların vaiz olma nedenleri; dinî, toplumsal ve kişisel nedenler olmak üzere üç tema etrafında toplanmıştır. Katılımcılar, vaiz olma nedenlerini daha çok kişisel sebeplere dayandırmıştır. Bununla birlikte katılımcıların bazıları, vaiz olma nedenlerini dinî, toplumsal ve kişisel sebeplerin tamamına bağlamıştır. Katılımcıların 6'sı dini anlatmak istedikleri, 5'i dinî sorumluluk hissettikleri, 5'i vaizlik mesleğini sevdikleri ve 4'ü ise topluma faydalı olmak istedikleri için vaizlik mesleğini tercih ettiğini beyan etmiştir.

Elde edilen bulgulara göre vaiz olma nedenlerini kişisel sebeplere bağlayan katılımcılar; vaizlik mesleğini sevdikleri, DİB'in en iyi görev alanı olduğu, vaizliğin fitratlarına uygun olduğu, camiyi sevdikleri ve çalışma saatleri esnek olduğu için bu mesleği tercih etmiştir. Bununla birlikte bazı katılımcılar; çocukluk amacı olduğu, ilmi olarak kendilerini geliştirmek istedikleri, Kur'an ile ilgilenmek, görevde yükselmek istedikleri ve ilahiyat eğitimi aldıkları için vaizlik mesleğini seçmiştir. Ayrıca anne-baba telkini ile de vaizlik mesleğini tercih eden katılımcı mevcuttur.

"... şahsi olarak fitratıma daha uygun bir meslek olduğunu ve Diyanette en güzel görevlerden bir tanesinin vaizlik olduğunu düşündüğüm için tercih ettim." (V11)

"... İlahiyatı bitirdikten sonra bu kurumda yapılabilecek en güzel işlerden biri olduğu, hizmet etme anlamında insanlara dokunma anlamında önünün daha açık olduğunu düşündüğüm için vaizlik mesleğini tercih ettim." (V2)

Elde edilen bulgulara göre vaiz olmayı toplumsal nedenlere bağlayan katılımcılar; topluma faydalı olabileceklerini düşündükleri, daha fazla kitleye ulaşabilme imkanına sahip olabilecekleri, cemaatle iletişimi daha rahat kurabilecekleri, diğer kurumlarla irtibat içerisinde olabilecekleri ve dezavantajlı gruplara (cezaevleri, sevgi evleri, huzur evleri vb.) ulaşabilecekleri için vaiz olmayı tercih etmiştir. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

"... Topluma ve insanlara faydalı olmak için vaizlik mesleğini seçmiş olduk." (V1)

"... Daha çok insanlara hitap edebilme ve daha çok alanlarda hizmet edebilme imkanlarına sahip olduğu için vaizlik mesleğini tercih ettim." (V5)

Vaiz olmayı dinî sebeplere bağlayan katılımcılar; dini anlatma gereksinimi duydukları ve dinî sorumluluk hissettikleri için vaiz olmayı tercih etmiştir. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

"...Vaizlik ile alakalı görevi ifa ederken farklı insanlara İslam'ın güzelliklerini anlatabilme imkânı olduğu için daha zevkli ve huzurlu bir görev olduğu için onu tercih ettim." (V5)

"Vaizlik Resulullah (sav) efendimizden bize kalan bir miras, bu vesileyle bizlerde Resulullah (sav) efendimizin bu manevi ve güzel mirasını acizane olarak devam ettirebilmek için bu görevi seçtik." (V14)

Elde edilen veriler, vaizlik mesleğini tercih etme nedenleri arasında kişisel sebeplerin daha ağır bastığını göstermektedir. Kişisel sebepler arasında ise en çok mesleği sevmek gelmektedir. Yapılan bir araştırmada vaizlerin % 81,3'ünün kendi tercihi sebebiyle vaizlik mesleğini tercih ettiği sonucuna varılmıştır (İnan Kılıç, 2014). Aynı bir araştırmada; vaizlerin % 96'sının vaizlik mesleğini severek yaptığı sonucuna varılmıştır (Bayraktar, 2009). Başka bir araştırmada vaizlerin % 100'ünün mesleğini severek yaptığı sonucu ortaya çıkmıştır (Doğru, 2008). Ayrıca yapılan başka bir araştırmada da, din görevlileri arasında mesleğini manevi nedenlerle seçmiş olan görevlilerin, mesleki tutum ve motivasyonunun diğer görevlilere göre daha yüksek düzeyde olduğu sonucuna varılmıştır (Kaya - Nazıroğlu, 2008). Literatür ve araştırma ile elde edilen bulgular birbirini desteklemektedir. Bu durum vaizlerin, vaizlik mesleğini sevdiği için tercih ettiğini göstermektedir. Vaizlerin görevlerini yüksek oranla severek yapması, vaizlik mesleğinin kalite ve niteliğini etkileyeceği düşünülmektedir.

Özetle; araştırmamız kapsamında gördüğümüz katılımcıların tamamının vaiz olma yolunda bir nedeni bulunmaktadır. Hatta bazı vaizler birden fazla nedenle vaiz olduklarını ifade etmektedir. Vaiz olma nedenleri arasında kişisel sebeplerin ön plana çıkması, mesleğe olan sevgi ve başkalarının yönlendirmelerinin mesleği tercih etmede daha etkili olduğunu göstermektedir.

Bununla beraber vaizler, İslam dinine ve topluma faydalı olmanın önemli bir aracı olarak vaizlik mesleğini görmektedir. Bu sebeple İslam dinini anlatma, topluma faydalı olma ve dinî sorumluluk hissetme gibi nedenlerle vaizlik mesleğinin tercih edildiği görülmektedir.

2.2. Katılımcıların Yürüttüğü Yaygın Din Eğitimi Faaliyetleri

Katılımcıların sorun ve beklentilerini daha iyi anlamak için onların yaygın din eğitimi kapsamında yürüttüğü faaliyetlerin bilinmesi gerekmektedir. Bu bağlamda katılımcılara, vaiz olarak hangi din eğitimi faaliyetlerinde bulundukları sorulmuştur. Katılımcıların bu soruya verdikleri cevaplara Tablo 3'te yer verilmiştir.

Tablo 3: Katılımcıların Yürüttüğü Yaygın Din Eğitimi Faaliyetleri

Tema	Kod	Frekans
	Okullarda konferans (V1, V2, V5, V6, V8, V9, V12, V13)	8
	Gençlik faaliyeti (V1, V3, V4, V7)	4
	Esnaf ziyaretleri (V3, V13)	2
	Fetva nöbeti (V7, V11)	2
Cami dışı	Ev, hasta, yaşlı ziyaretleri (V2, V13)	2
	Kur'an kurslarında seminer (V6)	1
	İmamlara yönelik hizmet içi seminerler (V5)	1
	Cezaevlerinde seminerler (V14)	1
	Manevi rehberlik (V14)	1
	Cami içi sohbet (V1, V2, V3, V5, V6, V7, V8, V9, V10, V12, V13, V14)	12
Cami içi	Siyer, hadis, takrir dersleri (V4, V10, V11, V12)	4
	Mübarek günlerde programlar (V5, V8, V10)	3

Tablo 3'e göre katılımcıların yaygın din eğitimi kapsamında yürüttüğü din eğitimi faaliyetleri, cami içi ve cami dışı faaliyetler olmak üzere 2 tema üzerinde toplanmıştır. Vaizler, cami içi faaliyetler arasında en fazla vaaz (cami içi sohbet) faaliyetini yürütmektedir. Katılımcılar asli görevleri olan cami içi sohbet ile birlikte cami dışında da birçok faaliyette görev almaktadır. Bu faaliyetler arasında MEB'e bağlı okullarda verilen konferanslar, gençlik faaliyetleri, esnaf, ev, hasta, yaşlı ziyaretleri vb. faaliyetler yer almaktadır.

Cami dışında din eğitimi faaliyetleri yürüten vaizler; okullarda konferans, gençlik faaliyeti, esnaf ziyaretleri, fetva nöbeti, ev, hasta, yaşlı ziyaretleri, Kur'an kurslarında, imamlara yönelik hizmet içi kurslarında ve cezaevlerinde seminerler, manevi rehberlik gibi yollarla cami dışı yaygın din eğitimi faaliyetlerini yürütmüştür. Bu temayı oluşturan kodlarla ilgili aşağıda katılımcılara ait bazı alıntılar yer verilmiştir.

" Camilerde vaazlarımız var. Bunun dışında okullarda konferanslar seminerlerimiz var, hasta, esnaf, yaşlı ziyaretlerimiz var..." (V13)

" Camilerde her gün öğle namazından önce program yapmaktayız. Son yıllarda fetva görevini de nöbetleşerek yapmaktayız..." (V7)

Cami içinde din eğitimi faaliyetleri yürüten vaizler; cami içinde sohbet, siyer, hadis, tefsir, takrir dersleri ve mübarek günlerde programlar yoluyla cami içi faaliyetlerini yürütmüştür. Bu temayı oluşturan kodlarla ilgili aşağıda bazı alıntılar verilmiştir.

" Standart haftalık cami sohbetlerimiz var. Bunun dışında fıkıh, tefsir, hadis dersi şeklinde programlar düzenliyoruz. Bunun dışında bazı özel günlerde dini programlar icra ediyoruz görevlendirildiğimiz vakit yani bu amaçla toplumu irşat etmeye çalışıyoruz." (V10)

"...Özellikle kurum içerisinde camilerdeki vaaz programları yine sabah namazı buluşmalarını da yaptığımız sohbetler kandil gecelerinde bayramlarda yaptığımız vaazlar..." (V5)

Tabloya bakıldığında vaizlerin başlıca faaliyetlerinin cami içerisinde yürüttüğü sohbetler ve dini dersler olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan bir araştırmada, vaizlerin %40,6'sının irşat ve sohbet faaliyetinde bulunduğu, %25'inin bununla birlikte eğitim ve öğretim faaliyeti yürüttüğü sonucuna varılmıştır (Doğru, 2008). Yapılan bu araştırma, bulgularımızı desteklemekte ve vaizlerin başlıca faaliyetinin cami içi sohbet ve dersler olduğunu göstermektedir. Ancak tabloda görüldüğü üzere vaizler cami içi ile sınırlı kalmayıp cami dışında da birçok faaliyette bulunmaktadır. DİB'in yürüttüğü politika ile vaizler camideki kürsü görevleri ile cami dışında birçok faaliyette görev alarak, toplumun her kesimine ulaşmayı amaçlamaktadır. Tabloda görüldüğü üzere 14 vaizin 8'inin okullarda konferans vermesi, vaizlerin cami içi ile sınırlı kalmayıp cami dışında da birçok faaliyette bulunduklarını

göstermektedir.

Özetle; araştırma kapsamında vaizlerin yürüttüğü cami dışı faaliyetlerin, cami içi faaliyetlerden fazla olması; vaizlerin topluma ulaşma noktasında iyi bir seviyede olduğunu göstermektedir. Vaizlerin, cami dışında çocuk, genç, yaşlı, esnaf ve hastalara ulaşması, toplumun dinî anlamda bilinçlenmesi açısından önem taşımaktadır. Vaizler tarafından okullarda verilen konferanslar, gençlik faaliyetleri, esnaf, ev, hasta ve yaşlı ziyaretleri, vaizlerle toplumun her kesiminin bulunduğu faaliyetlerdir. Bununla birlikte vaizler, asli görevleri olan cami içerisinde yürüttüğü sohbet ve derslerle cemaatin bilinçlenmesine ve dini daha doğru yaşamalarına katkı sunmaktadır.

2.3. Katılımcıların Vaizlik Görevini Yürütürken Karşılaştığı Sorunlar

Çalışmanın temel amaçlarından biri, katılımcıların yaygın din eğitimi bağlamında vaizlik faaliyetlerini yürütürken karşılaştığı sorunlardır. Bu bağlamda katılımcılara; Vaizlik görevini yerine getirirken karşılaştığınız sorunlar nelerdir? sorusu sorulmuştur. Katılımcılardan daha derinlemesine cevaplar alabilmek için katılımcılara; DİB, memuriyet, cemaat ve vaizlerin kendileri açılarından karşılaştıkları sorunlar alt sorular halinde yönlendirilmiştir. Katılımcılar tarafından verilen cevaplara Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4: Katılımcıların Vaizlik Görevini Yürütürken Karşılaştığı Sorunlar

Tema	Kategori	Kod	Frekans
DİB'den Kaynaklı Sorunlar	Fiziki Sorunlar	Müftülüklerde vaizler için oda bulunmaması (V1,V2,V5,V6,V7,V9,V10,V11,V14)	9
		Bilgisayarın ve imkanların olmaması (V2,V5,V6,V7,V11)	5
		Müftülük vasıtaları vaizler tarafından görev amaçlı kullanılmıyor (V2,V5,V7,V10)	4
		Maddi imkânsızlık (V1,V5)	2
	İçerik Sorunları	Kurum içerisinde vaizlik mesleğine önem verilmemesi (V1,V7,V9,V14)	4
		Asli görev dışı yüklenen görevler (V2,V10)	2
		Yazışmaları sürdürecektir bir memurun olmaması (V5)	1
		Diyanetin kullanması gerektiği resmi dil (V12)	1
		Sorun yoktur (V3,V4,V8,V13)	4
Cemaatten Kaynaklı Sorunlar	Katılım ile İlgili Sorunlar	Cemaatin vaaza geç gelmesi (V1,V2,V3,V6,V7,V12,V13)	7
		Cemaatin vaazlara katılmaması (V1,V10,V12)	3
	Vaaz Sürecinde Yaşanan Sorunlar	Cemaatin vaaza müdahil olması (V7,V10,V11)	3
		Cemaatin anlatılanı anlamaması (V4,V11,V12)	3
		Cemaatin anlatılanı dikkatle dinlememesi (V12)	1
		Cemaatin anlatılan konuyu beğenmemesi (V2)	1
	Cemaatin Özelliklerinden Kaynaklanan Sorunlar	Cemaatin farklı eğitim ve kültür seviyelerinden oluşması (V6,V8,V9,V11,V14)	5
		Cemaatin ilme doymuş olması (V10)	1
		Cemaatin şikayetçi olması (V14)	1
		Cemaatin yaşlı kesimden olması (V10)	1
Memuriyetten Kaynaklı Sorunlar	Ekonomik Sorunlar	Sorun yoktur (V5)	1
		Özlük haklarında adaletsizliğin olması (V1,V2,V5,V7,V9,V10,V11,V13,V14)	9
	İdari Sorunlar	Maaşın istenilen düzeyde olmaması (V7,V8,V9,V11,V13,V14)	6
		Kurumda alt-üst sorunu mevcut (V2,V5,V7,V8,V9,V11)	6
		Vaizlik mesleğine gereken önemin verilmemesi (V1,V2,V5,V7,V11)	5
		Uzman ve baş vaiz olabilmek için yüksek lisans ve doktoranın yeterli olmaması (V2)	1
Vaizlerden Kaynaklı Sorunlar	Vaaz ile ilgili Sorunlar	Sorun yoktur (V3,V4,V6,V12)	4
		Vaazda konunun istemsizce yanlış aktarılması (V6,V11,V14)	3
		Vaaza tam hazırlanmamak (V12,V13)	2
		Görevde aksaklıklar (V3)	1

Kişisel	Kendini yenilememe (V1,V6,V12)	3
Sorunlar	Gençlere ulaşma noktasında eksiklik (V4)	1
	Sorun yoktur (V2,V5,V7,V8,V9,V10)	6

Tablo 4'e göre katılımcıların vaizlik faaliyetlerini yerine getirirken karşılaştığı sorunlar; DİB, cemaat, memuriyet ve vaizlerin kendileri açısından kaynaklanan sorunlar etrafında şekillenmiştir. Genel anlamda ele alındığında diyanetten ve memuriyetten kaynaklı sorunlar öne çıkmıştır.

Elde edilen bulgulara göre DİB yönünden kaynaklanan sorunlar; fiziki ve idari sorunlar adı altında 2 kategoride toplanmıştır. Katılımcıların vaizlik faaliyetini yürütürken DİB yönünden karşılaştığı fiziki sorunlar; müftülüklerde vaizlerin odalarının bulunmaması, müftülüklerde bilgisayarın ve imkanların olmaması, müftülük vasıtalarının vaizler tarafından kullanılamaması ve maddi imkansızlıklardır. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“... Mekânsal bazı sıkıntılarımız olabiliyor. Bize tanınan imkanlar daha öncesine göre çok iyi olmasına rağmen şu an hâlâ çağımızın gerektirdiği dengede değil. Bir odamızın, bilgisayarlarımızın, masalarımızın bulunmaması sıkıntımızdır.” (V6)

“... Vaizlerin odasının bulunmaması ya da vaizlerin gidecekleri yere giderken araçlarının olmaması, ulaşım sıkıntı çekmeleri bir sorundur...” (V10)

Tablo 4'e göre katılımcıların vaizlik faaliyetini yürütürken DİB yönünden karşılaştığı idari sorunlar; kurum içerisinde vaizlik mesleğine gereken önemin verilmemesi, vaizlere asli görev dışında görevlerin verilmesi, vaizlerin yazışmalarını yürütecek bir memurun tahsis edilmemesi ve Diyanet'in resmi dilinin kullanım zorluğudur. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“Diyanet yönünden özellikle vaizlik mesleğine böyle biraz gereksiz gibi bakılıyor. Yani olsa da olur olmasa da olur. Ben kendi açımdan bu şekilde değerlendiriyorum...” (V1)

“... Vaizlere görevi dışında görevlerin yüklenmesi yani kürsü görevi dışında farklı görevlerle vaizin meşgul edilmesi bu gibi sorunlar mevcuttur...” (V10)

Ayrıca 14 katılımcıdan 4'ü vaizlik görevini yürütürken DİB'den kaynaklı herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmiştir. Elde edilen bulgulara göre katılımcıların vaizlik görevini yürütürken cemaat yönünden karşılaştığı sorunlar; katılım, vaaz süreci ve cemaatin özelliklerinden kaynaklanan sorunlar adı altında 3 kategoride toplandığı görülmüştür. Katılımcılar vaizlik görevini yerine getirirken cemaatin katılımı ile ilgili karşılaştığı sorunlar; cemaatin vaaza geç gelmesi ve genel manada vaazlara katılmamasıdır. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“Özellikle namaza geç geliniyor bu noktada vaaza başladığımız zaman, yani vaazın başlamasıyla konuya girip çıkmamız bir oluyor. Hani diyelim ki yarım saatte anlatacağımız 45 dakikada anlatacağımız bir konuyu 15 dakikada anlatmak durumunda kalıyoruz. Bu sefer özetin özeti gibi bir şey oluyor...” (V1)

“... Cemaat camiye geç geldiği için anlatmak istediğimizi bazen anlatamıyoruz...” (V6)

Katılımcıların vaizlik görevini yerine getirdiği süreçte cemaat tarafından karşılaştığı sorunlar; cemaatin vaaza müdahil olması, anlatılanı anlamaması, dikkatle dinlememesi ve beğenmemesidir. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“... Cemaatin tabii dinleme algılama kültürü de çok istenilen seviyede değildir. Yani cemaat cami içerisinde olsun kendi arasında konuşabiliyor bu manada çok dikkatli de dinlediğini söyleyemem.” (V12)

Katılımcıların vaizlik görevini yürütürken cemaatin özelliğinden dolayı karşılaştığı sorunlar; cemaatin farklı eğitim ve kültür seviyelerinden oluşması, cemaatin ilme doymuş, yaşlı olması ve vaazlardan sonra şikayetçi olmasıdır. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“Cemaat tek bir tip değil, tek bir kişi değil, hani şuna benzetebiliriz bunu yani ilköğretim birinci sınıftan beşinci sınıfa oradan ortaokul sonra lise sona kadar bütün öğrencilerin bir sınıfta olduğunu düşünün ve sen bunlara hepsinin anlayacağı bir dil ile sohbet ve muhabbet etmek zorunda kalıyorsun yani yaşadığımız handikap biraz bu. Yani ortalama bir dil üzerinden yani hepsinin bir şekilde bir yerden istifade edebileceği bir konuşma yapmaya çalışıyoruz.” (V8)

“Cemaatle ilgili şunu söyleyebilirim. Cemaatimizin yaşlı kesimden olması bir sorundur. Gençler camide deşiller sokaktalar... Bir de cemaatimizde ilim açlığı bulunmuyor. Cemaatimiz anlatılanlara doymuş...” (V10)

Tablo 4'e göre katılımcılar vaizlik faaliyetlerini yerine getirirken memuriyet yönünden bazı problemlerle karşılaşmaktadır. Bu sorunlar; ekonomik ve idari sorunlar olarak 2 kategoride toplanmıştır. Katılımcılar vaizlik görevini yürütürken memuriyet açısından ekonomik anlamda; özlük haklarındaki adaletsizliği ve maaşın istenilen düzeyde olmamasını sorun olarak belirtmiştir. Özlük haklarındaki adaletsizliği katılımcılar daha çok, denk kadrolarla aralarında imkân açısından farkların olmasından dolayı belirtmiştir. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“... Maaş olarak da bazı sıkıntılar var yetki olarak en üst seviyede olmamıza rağmen maaş olarak, özlük hakları, olarak

şube müdürlerinden ve uzmanlardan daha gerideyiz. Vaizler için bu durum bir sıkıntıdır. Hatta lojmanda kalan imamlardan bile daha az maaş alıyoruz kira verdiğimiz için. Fakat eğitim babında baktığımız zaman çok üst düzey bir eğitim aldığımız görülmektedir. Fakat maaşımız eğitimimizi karşılamıyor bu durumda tabii ki göreve yansımaktadır.” (V7)

“ Özlük haklarına değinebilirim. Bizimle aynı eğitim almış şube müdürleri özlük hakları olarak bizden daha iyiler. Bu bir problem olarak görülüyor. Bu durum ya da yaşanan sıkıntılar görev yapma da şevk kırıcı olabiliyor.” (V10)

Tablo 4’e göre katılımcılar, vaizlik görevini yerine getirirken memuriyet açısından idari olarak; kurumda alt-üst sorununun olmasını, vaizlik mesleğine gereken önemin verilmemesini ve uzman, baş vaiz olabilmek için yüksek lisans veya doktoranın yeterli olmamasını sorun olarak beyan etmiştir. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“ Vaizler olarak daire içerisinde belli bir yeriniz ve belli bir konumunuz yok. Kimin altınız kimin üstünüz bu bilinmiyor. Bu bir sorundur. Aynı zamanda personel tarafından bize bir saygınlık yok bu durumda bir sıkıntıdır...” (V7)

14 katılımcıdan 4’ü ise memuriyet açısından bir sorunla karşılaşmadıklarını bildirmiştir.

Tablo 4’e göre katılımcılar; vaizlik faaliyetlerini yerine getirirken kendilerinden kaynaklanan sorunların olduğunu belirtmektedir. Bu sorunlar vaaz ile ilgili sorunlar ve kişisel sorunlar olarak 2 kategoride toplanmaktadır. Vaaz ile ilgili sorunlar; vaaz esnasında anlatılanın istemsiz bir şekilde yanlış aktarılması, bazı zamanlar vaizin vaaza tam olarak hazırlanamaması ve vaizin bazı zamanlar görev aksaklığı yapmasıdır. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“ Bizden kaynaklı şunu diyebilirim. Bazen hastalık olur ya da farklı bir şeyden dolayı gerekli hazırlık yapamadığımız zaman bu sahaya da yansıyor ister istemez. Bu da bizden kaynaklı bir sıkıntıdır.” (V13)

“ Bizden kaynaklı da sıkıntılar olabilir biz de bazen konuyu anlatırken kötü niyetli değil fakat bazen yanlış konuşabiliriz, yanlış şeyler anlatabiliriz...” (V6)

Tablo 4’e göre katılımcılar vaizlik görevini yürütürken kendilerinden kaynaklanan kişisel sorunların olduğunu beyan etmektedir. Bunlar; vaizlerin kendilerini yenilememesi, çağın şartlarının gerisinde kalmaları ve gençlere ulaşma noktasında eksik olmalarıdır. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“ Kesinlikle özeleştirimi yaparım. Kendimizi güncellememiz lazım, daha iyi hazırlanmamız gerekiyor. Çünkü hitabet önemlidir. Her hatip karşı tarafı kendine yaklaştırır. Sorun şudur bizde muhatap kitle genelde ihtiyarlar olunca çok iyi hazırlanmıyoruz. Hazırlanmayınca tabii ki çok da talep olmuyor, böyle genel bir sorunumuz vardır. Bizim daha çok inisiyatif almamız lazım, kendimizi daha iyi hazırlamamız gerekiyor o noktada eksiklerimiz var.” (V12)

14 katılımcıdan 6’sı ise kendilerinden kaynaklanan herhangi bir sorunun olmadığını beyan etmektedir.

Bütün bu bulgulardan vaizlerin görevlerini yerine getirirken bazı sorunlarla karşı karşıya kaldıkları anlaşılmaktadır. Başlıca sorunlar; müftülüklerde vaizler için bir oda bulunmaması, özlük hakları ve maaş konusunda adaletsizliğin olması, cemaatin vaaza geç gelmesi, cemaatin farklı eğitim-kültür seviyelerinde oluşması ve vaizlik mesleğine gereken önemin verilmemesidir. Çalışmada ulaştığımız sonuçları destekleyen başka bir araştırmada, katılımcıların % 60’ının vaizlerin statüsünün yeterli olmadığını ve özlük hakları bağlamında adaletsizliğin olduğunu ifade etmiştir. Aynı araştırmada vaizlerin % 53,1’inin müftülüklerde odalarının bulunmadığı, % 78,1 gibi yüksek bir oranla vaizlerin bilgisayar imkanına sahip olmadığı belirtilmiştir (Doğru, 2008). Yapılan başka bir çalışmada, vaizlerin % 45’inin statü, % 44’ünün ekonomik problemler yaşadığı sonucuna varılmıştır (Akyürek, 2013). Aynı bir araştırmada, din görevlilerin müftülük bağlamında; atama ve yer değiştirme de adaletsizlik yapıldığı, mesleki motivasyon sağlamada amirlerin din görevlilerini yeterince desteklemediği sonucuna varılmıştır (Acuner - Artan, 2008). Bu çalışmalar, vaizlerin Diyanet İşleri Başkanlığı’ndan ve müftülüklerden sorunlar yaşamaları açısından çalışmamızı destekler niteliktedir. Ayrıca yapılan bir araştırmada, cezaevi vaizlerinin fiziki olanak, materyal eksikliği ve özlük hakları bağlamında sorunlar yaşadığı sonucuna varılmıştır (Aşlamacı - Yılmaz, 2019). Bahsedilen sorunlar vaizlerin genel sorunları arasında yer almaktadır. Bu bulgular çalışmayı desteklemektedir. Cemaatten kaynaklanan sorunlar konusunda yapılan bir araştırmada başlıca sorunun, cemaatin farklı özelliklere sahip olan kişilerden oluşması olarak ifade edilmiştir (Tunç, 2014). Konu ile ilgili yapılan araştırmalar, vaizlerin görevlerini yürütürken DİB, müftülük, cemaat ve memuriyet açısından birçok sorunla karşı karşıya kaldıklarını göstermektedir. Vaizlerin imkanlarının yeterli ölçüde olmaması, konunun iyi ve etkili hazırlanmamasına neden olmaktadır. Araştırmamız kapsamında vaizlerin kendilerinden kaynaklanan sorunlara bakıldığında; kendilerini yenilememe sorunu öne çıkmaktadır. Vaizlerin kendileri adına belirttiği bu sorun; vaizlerin kendilerini geliştirmeleri gerektiğini desteklemektedir.

Özetle; yapılan araştırma kapsamında vaizlerin karşılaştığı sorunlar arasında, müftülüklerde vaizler için oda, bilgisayar vb. araç-gereç imkanlarının bulunmamasının, özlük hakları ve maaş konusundaki adaletsizliğin vaizler tarafından sıkça dile getirilmesi, Diyanet İşleri Başkanlığı ve müftülükler tarafından vaizlerin sorunlarının giderilmesi ve ihtiyaçlarının karşılanması gerektiğini göstermektedir. Bu durum yapılan mülakatlar ışığında, vaizlerin göreve olan aşkı ve isteğini olumsuz yönde etkilemekte ve vaizlik mesleğinin verimliliğini düşürmektedir. Ayrıca cemaatten kaynaklanan sorunlar arasında en sık dile getirilen sorun, cemaatin vaaza geç gelmesi sorunudur. Bu sorun vaizlerin, cemaat geç geldiği için anlatılacak olan konuyu namaza yakın

anlatmasına ve vaazın istenen süreden daha kısa sürede tamamlanmasına sebep olmaktadır. Bu durum aynı zamanda, vaizin vaaza başlarken ki psikolojisini de olumsuz yönde etkilemekte ve vaaz boyunca olumsuz durumun devam etmesine neden olmaktadır. Bu sorun ışığında vaizlerin, anlatılan konunun kısa bir özetini vaazın sonunda yapması sorunu giderebilmesine katkı sağlayabilir. Bununla birlikte asıl anlatılmak istenen ve akılda kalıcı olan kısmın vaazın sonuna saklanması, anlatılan konunun hedefi bulmasına yardımcı olabilir. Bir diğer husus ise vaizlerin kendilerinden kaynaklanan sorunlardır. Bunlar arasında en fazla belirtilen sorun; vaizlerin kendilerini yenilememesidir. Vaizlerin her konuyu aynı şekil ve hususlarla anlatması, cemaatin konuyu anlamamasına ve vaaza olan ilgisinin azalmasına neden olmaktadır. Bu sebepten ötürü vaizler kendilerini bilgiyi hedef kitleye aktarma konusunda kendilerini geliştirmelidir. Ayrıca kişisel donanımlarını tamamlayacak, bilgi birikimlerini arttıracak okuma ve araştırmalar yapmalıdır.

2.4. Katılımcıların Mesleki Beklentileri

Çalışmanın bir diğer amacı; vaizlerin, vaizlik görevinden beklentilerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu bağlamda vaizlere; Vaizlik görevini yerine getirirken beklentileriniz nelerdir? sorusu sorulmuştur. Katılımcılardan daha derinlemesine cevaplar alabilmek için katılımcılara; DİB, memuriyet ve cemaatten beklentileri alt sorular halinde yönlendirilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5: Katılımcıların Mesleki Beklentileri

Tema	Kategori	Kodlar	Frekans
DİB'den Beklentiler	İdari Beklentiler	Vaizlere gereken önemin verilmesi (V1,V2,V5,V6,V9,V11,V12,V14)	8
		Görevlendirmelerde adaletli davranılması (V7,V11,V12,V13)	4
		8-5 mesai mefhumunun getirilmesi (V2,V11)	2
		Kürsü dokunulmazlığının olması gerekli (V8)	1
		İdareciler istekli ve teşvik edici olmalı (V10)	1
	Fiziki Beklentiler	Müftülüklerde vaizlerin odalarının bulunması (V1,V5,V6,V9,V11,V12)	6
		Vaizlere bilgisayar tahsis edilmesi (V5,V6,V11)	3
		Beklentim yok (V3,V4)	2
Cemaatten Beklentiler	Katılım ile ilgili Beklentiler	Cemaatin vaazlara vaktinde gelmesi (V1,V2,V4,V5,V6,V7,V11,V12,V13)	9
		Cemaatin vaazlara iştirak etmesi (V1,V2,V5,V6,V10,V11,V13)	7
		Camiye gelirken çocuklarını da getirmeleri (V12)	1
	Cemaatten Beklentiler	Cemaatin okuması (V3,V6,V8,V9,V12,V14)	6
	Kişisel Beklentiler	Cemaatin vaazları dikkatli dinlemeleri (V4,V6,V9,V11,V12,V14)	6
		Cemaatin vaize saygı duyması (V6,V8,V10,V13,V14)	5
Memuriyetten Beklentiler	Ekonomik Beklentiler	Özlük haklarının iyileştirilmesi (V1,V2,V5,V6,V7,V9,V10,V11,V12,V13,V14)	11
		Maaşların iyileştirilmesi (V1,V2,V6,V7,V9,V11,V12,V14)	8
	İdari Beklentiler	Yüksek lisans ve doktoraların dikkate alınması (V2)	1
			Beklentim yok (V3,V4,V8)

Tablo 5'e göre Katılımcıların vaizlik görevinden beklentileri: DİB, memuriyet ve cemaat etrafında şekillenmiştir. Genel anlamda bakıldığı zaman DİB ve müftülüklerden beklentiler öne çıkmıştır.

Elde edilen bulgulara göre katılımcıların tamamına yakınının vaizlik görevi ile ilgili bir beklentisinin olduğu görülmektedir. Vaizlerin DİB'den beklentileri; idari ve fiziki beklentiler olmak üzere iki kategoride toplanmaktadır. DİB'den idari beklentiler; vaizlere gereken önemin verilmesi, görevlendirmelerde adaletli davranılması, vaizlere 8-5 mesai mefhumunun getirilmesi, kürsü dokunulmazlığının ve idarecilerin teşvik edici olmaları gerektiğidir. Bu kategoriyi oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“Diyabetin vaizlik kurumuna değer vermesi gerekiyor yalnızca maddiyatla değil aynı zamanda da manevi olarak da bize destek olması gerekiyor...” (V6)

“Görevlendirmelerde adaletli davranılmasını istiyoruz. Adam kayırmanın olmamasını istiyoruz. Gerçekten bilgisiyle, belgesiyle, donanımlı olan kimse onun görevi alması gerektiğini düşünüyoruz. Buna dikkat edilirse beklentilerimiz karşılanmış olacaktır...” (V7)

Katılımcıların, vaizlik görevini yürütürken DİB'den fiziki beklentileri; müftülüklerde vaizler için odalarının bulunması ve

vaizlere bir bilgisayarın tahsis edilmesidir. Bu kategoriye oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“... Vaiz odasının imkanlarının güzel olması gerekiyor. Her türlü bilgiye rahat bir şekilde ulaşabilmek için her türlü iletişim vasıtalarını kullanmamız gerekiyor. Bu manada bizleri desteklemelerini istiyoruz.” (V6)

“... Müftülük babında da söyleyecek olursak; çalıştığımız ortamda iyi bir mekânın olması, bize bir mekânın ayrılması gerekmektedir...Müftülük tarafından vaizler için bir makam odası olması gerekiyor. Her vaiz için bir masa ve bir bilgisayar olması gerekiyor diye düşünüyorum” (V11)

Tablo 5’e göre katılımcıların vaizlik görevini yürütürken cemaat yönünden birçok beklentisi mevcuttur. Bu beklentiler cemaatin katılımı ve kişisel beklentiler etrafında şekillenmektedir. Katılımcıların, vaizlik görevini ifa ederken cemaatin katılımı ile ilgili beklentileri; cemaatin vaaza erken gelmesi, cemaatin vaaza iştirak etmesi ve cemaatin camiye gelirken çocuklarını da getirmeleridir. Bu kategoriye oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

“Camilerimizin cemaatle dolmasını istiyoruz, camilerimizin şenlendirilmesini istiyoruz...” (V10)

“... Cemaatin erken gelmesi tabii ki isteğimizdir. Anlatılanın karşılık bulması talebimizdir. Alelacele bir sohbet değil de daha geniş, daha konu bütünlüğü sağlanarak bir sohbetin yapılmış olması aslında bizim amacımız ve isteğimizdir. Aynı zamanda cemaatin biraz daha duyarlı olması sohbetlere katılımı tercihimizdir.” (V11)

Katılımcıların vaizlik görevini yerine getirirken cemaatten kişisel olarak beklentileri bulunmaktadır. Bunlar; cemaatin daha fazla okuması, cemaatin vaazları dikkatli dinlemesi ve cemaatin vaize saygı duyması gerektiğidir. Bu kategoriye oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılar aşağıda verilmiştir.

“Cemaatimizin tabii okumayı öncelemesi arzumuzdur. Onların okuması, okuyan insanın soru sorma imkânı gündeme gelecektir. Çünkü okuyan sorar, sormayan bilmez. Bilmeyen de sormaz misali o yüzden okumaya teşvik edilmesi arzumuzdur...” (V3)

“Herkes, muhatap kitlesinin eğitilmiş, görgülü, oturmasını kalkmasını bilen, cami adabına riayet eden olmasını ister biz de bunları isteriz...” (V8)

Tablo 5’e göre katılımcıların vaizlik görevini yerine getirirken memuriyet yönünden beklentileri bulunmaktadır. Bu beklentiler; ekonomik ve idari beklentiler olarak belirtilmektedir. Katılımcıların vaizlik görevini yürütürken memuriyet anlamındaki beklentileri daha çok ekonomik yöndendir. Bunlar; özlük ve mali haklarının iyileştirilmesidir. Bu kategoriye oluşturan kodlarla ilgili bazı alıntılar aşağıda gösterilmiştir.

“Aldığımız eğitime ve yaptığımız işe göre karşılığını almamız gerektiğini düşünüyoruz. Biz bunu maddi bir karşılık olarak yapmıyoruz fakat aynı zamanda yıllarımızı bu işe verdik. Elbette ki bu göreve bu mesleğe değer verilmesi gerektiğini düşünüyoruz. Mali haklar konusunda düzeltmeler yapılması gerektiğini düşünüyoruz...” (V6)

“Özlük haklarının denk kadrolarla eşitlenmesini ve mağdur edilmemesini istiyorum. Dengenin ve adaletin olması gerekmektedir.” (V13)

Katılımcılardan bir tanesinin vaizlik görevini ifa ederken memuriyet anlamında idari bir beklentisi bulunmaktadır. Bu beklenti; baş veya uzman vaiz olabilmek için yüksek lisans ve doktora eğitimin dikkate alınması gerektiğidir. MEB vb. kurumlarda yüksek lisans ve doktora eğitiminin uzman ve baş öğretmen olmada dikkate alındığı gibi aynı uygulamanın Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından da uygulanması beklenmektedir. Bu kategoriye oluşturan kod ile ilgili alıntıya aşağıda yer verilmiştir.

“Uzman ve baş vaiz için maaş farkı ve aynı zamanda yüksek lisans ve doktoraların uzman ve baş vaiz alımında kıymete alınması beklentimizdir.” (V2)

Bütün bu bulgulara göre vaizlerin, diyanet, müftülük ve cemaatten birçok beklentisinin olduğu anlaşılmaktadır. Beklenti olarak en sık dile getirilen; özlük ve mali hakların iyileştirilmesi, cemaatin vaaza erken gelmesi, vaazi dikkatli dinlemesi ve kurum içerisinde vaizlik mesleğine gereken önemin verilmesidir. Bunların yanında fiziki olarak, müftülüklerde vaizler için bir çalışma odası talebinin bulunması başlıca beklentiler arasında yer almaktadır. Yapılan bir araştırmada; vaizler, özlük hakları ve maaşın yetersiz olduğunu belirtmiştir. Aynı çalışmada vaizlerin % 45 oranında statü sorununun olduğu sonucuna varılmış, kurum içerisinde bu sıkıntının giderilmesinin ve vaizlerin DİB’deki statüsünün tespit edilmesi gerektiği vurgulanmıştır (Akyürek, 2013). Başka bir araştırmada, beklenti olarak vaizlik mesleğinin görev tanımının yapılması ve vaizlik mesleğine gereken önemin verilmesi ifade edilmiştir (İnan Kılıç, 2014). Yapılan bu çalışmalar; vaizlerin, Diyanet İşleri Başkanlığı ve müftülüklerden beklentisinin olması açısından çalışmamızı destekler niteliktedir. Ayrıca yapılan bir araştırmada, din görevlilerinin örgütsel adalet algısı ile mesleki doyumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır (Ay, 2020). Vaizlik mesleğini severek ve isteyerek seçen, birçok eğitim ve sınav aşamasından geçen vaizlerin mesleki doyuma ulaşmaları için sorunlarının çözülmesi gerekmektedir. Vaizlerin DİB ve müftülükten beklentileri, görevlerini daha iyi yapmalarını sağlayacak niteliktedir. Vaizlerin görevlerini daha iyi ve istekli yapmaları için beklentilerinin karşılanması gerekmektedir. Vaizlere gereken önemin verilmesi, vaizin moral ve motivasyonunu arttıracak ve yapılacak olan din eğitimin daha etkili olmasını sağlayacaktır.

Özetle; vaizlerin görev anlamında diyanet, müftülük ve cemaatten birçok beklentisi bulunmaktadır. Bu beklentiler, vaizlerin

görev alanları ile ilgili birtakım sorunlarının olduğunu göstermektedir. Vaizlerin sorunlarının giderilmesi ve beklentilerinin yerine getirilmesi, vaizlerin daha kaliteli bir hizmet sunmaları açısından oldukça önemlidir. DİB ve müftülükten beklentilerin gerçekleşmesi, vaizlerin görev dışındaki zamanını daha iyi değerlendirebilmelerine ve görevlerine hazırlık sürecini daha etkili geçirmelerine zemin hazırlayacaktır. Cemaatin vaaza erken gelmesi ve vaazı dikkatle dinlemesi, vaizin moral ve motivasyonunun artması ve vaazın etkili olması açısından son derece önem arz etmektedir.

Sonuç

Yaygın din eğitimi görevlisi olan vaizler yüzyıllardır camilerde vaazlar yoluyla halkı bilgilendirmektedir. Günümüzde vaizlerin alanı oldukça genişlemiştir. Vaizler cami içinde sürdürdükleri vaaz faaliyetleriyle birlikte hastane, sevgi evi, huzurevi, KYK yurtları, ceza infaz kurumları vb. alanlarda manevi danışmanlık, seminer ve konferans gibi çeşitli faaliyetler yürütmektedir. Günümüzde 3403 sayıda olan vaizleri örnekleme alan sınırlı sayıda çalışma bulunmaktadır. Bu nedenle araştırmada vaizlerin faaliyet, sorun ve beklentilerinin betimsel olarak ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırmanın sonucunda vaizlerin büyük bir istek ve sevgiyle vaizlik mesleğini tercih ettiği anlaşılmıştır. Vaizler, vaizlik mesleğine duyduğu sevginin yanında; dini anlatma, topluma faydalı olma ve bu alanda dini sorumluluk hissetme gibi sebeplerden ötürü de vaizlik mesleğini seçmektedir. Genel anlamda vaizlik mesleğinin sevilmesinden dolayı tercih edilmesi, mesleğin kalitesini arttırmakta ve mesleği daha verimli hale getirmektedir. Mesleğe duyulan sevgi, başarının anahtarıdır. Bu anlamda çalışma kapsamında, vaizlerin mesleği tercih etme nedenleri arasında isteksizlik ve mecburiyetin olmaması, vaizlik mesleğinin başarılı bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda vaizlerin mesleği severek ve isteyerek seçmesi, mesleğe karşı memnuniyet oranını arttırmaktadır.

Araştırma kapsamında vaizlerin yaygın din eğitimi kapsamında cami içi ve dışında birçok faaliyette bulunduğu anlaşılmaktadır. Vaizlerin temel görevi olan cami içi sohbetlerin yanı sıra cami dışında MEB, cezaevi, hastane, KYK yurtları vb. kurumlarda birçok faaliyette bulunduğu görülmektedir. Cami dışı faaliyetlerin geniş bir yelpazede olması, mesleğin yalnızca cami içerisinde sürdürmekten ibaret olmadığını göstermektedir. Bu hizmetler ışığında vaizler toplumun her alanına ulaşmayı amaçlamaktadır. Bu anlamda vaizlerin topluma ulaşma noktasında bir gayret içerisinde olduğu aşikardır. Ayrıca DİB'in cami dışı din hizmetlerine yönelik politikalarının vaizlerde karşılık bulduğunu göstermektedir. Bu durum vaizlerin, mesleği tercih etme nedenleri ile paralellik göstermektedir.

Araştırma sonucunda vaizlerin DİB, müftülük, cemaat, memuriyet ve kendilerinden kaynaklanan bazı problemlerle karşı karşıya kaldıkları anlaşılmaktadır. Sorunların başında müftülüklerde vaizler için bir çalışma odasının bulunmaması, özlük ve mali hakların yeterince iyileştirilmemiş olması ve vaizlik mesleğine gereken önemin verilmemesi gelmektedir. Bahsedilen sorunlar, vaizlerin göreve hazırlık sürecini ve göreve olan ilgisini olumsuz yönde etkilemektedir. Vaaz açısından hazırlık süreci oldukça önemlidir. Vaazın iyi hazırlanması ve sunulması, toplumun bilinçlenmesine katkı sağlamaktadır. Bu bağlamda vaizlerin vaaz hazırlığında imkanlarının kısıtlı olması büyük bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Kurum içerisinde var olan statü sorunu ve özlük haklarının yeterince iyi olmaması adaletsizlik, vaizlerin mesleğe olan bağlılığını ve ilgisini azaltmaktadır. Bu durum vaizlerin görevine olumsuz olarak yansımaktadır. Vaizler bahsedilen sorunlar dışında cami cemaatinden kaynaklı; cemaatin vaaza geç gelmesi ve vaazı dikkatli dinlememesi gibi sorunlarla da karşı karşıya kalabilmektedir. Cemaatin vaaza geç gelmesi, vaizlerin moral, motivasyon ve performansını düşürmektedir. Cemaatin vaazı dikkatli dinlememesi ve vaaza ilgisiz kalması, vaizin anlatma isteğini kırmakta ve vaazın etkisinin azalmasına neden olmaktadır. Vaazın toplum açısından verimli olması, vaizin vaazı iyi hazırlamasına, vaazı istekli ve etkili sunmasına bağlıdır. Ayrıca vaizlerin kendilerinden kaynaklanan sorunların başında; kendilerini yenilememeleri, anlatılacak olan konuyu dil, üslup vb. problemler sebebiyle yanlış aktarmaları ve göreve yetişememe, hastalık vb. aksaklıklar yaşamaları gelmektedir. Bahsi geçen sorunlar, vaizlerin DİB, müftülük ve cemaatten kaynaklı karşılaştığı sorunlarla doğrudan ilgilidir. Vaizlerin kurum içerisinde bazı sorunlarının olması, bahsedildiği üzere vaizlerin mesleğe olan ilgisini ve isteğini azaltmaktadır. Bu durum, vaizlerin kendileri ile ilgili olumsuz sonuçlar doğurmasına yol açmaktadır. Bu durum neticesinde vaizler kendilerini yenileme, vaazlara istenilen düzeyde hazırlanma ve görevde aksamalar noktasında sorunlar yaşamaktadır.

Araştırmanın sonucunda vaizlerin DİB, müftülük ve cemaatten birçok beklentisinin olduğu anlaşılmaktadır. Bahsi geçen beklentiler, sorunlarla paralellik arz etmektedir. Beklentilerin başında; vaizlere gereken önemin verilmesi, müftülüklerde vaizler için bir odanın bulunması, özlük haklarının iyileştirilmesi ve cemaatin vaaza zamanında gelmesi yer almaktadır. DİB, vaizlerin belirttiği sorunları imkanlar ölçüsünde gidermesi ve vaizlerin görevlerini daha iyi yapmalarına olanak sağlaması gerekmektedir. Vaizlerin çalışacağı bir ortamın bulunması göreve daha iyi hazırlanmaları konusunda oldukça önemlidir.

Vaizlerin beklentilerinin yerine getirilmesi, ihtiyaçlarının ve sorunlarının giderilmesi vaizlik mesleğinin kalitesinin artmasına, vaizlerin görevini ilgi ve sevgiyle yapmasına ve vaizlik mesleğinin gelişimine katkı sağlayacaktır. Vaizlik mesleğine gereken

önemin verilmesi ve mesleğin kalitesinin artması; DİB kurumu bünyesinde yer alan meslek grupları arasında vaizlik mesleğinin tercih edilmesine olanak sağlayacaktır.

Vaizler, cemaatin vaazlara gelmesi ve dikkatli dinlemesi için vaazı etkili ve cemaatin ilgisini çekecek şekilde yapmalıdır. Vaizin bunun için kendini geliştirmesi ve yenilemesi gerekmektedir. Vaizlerin kendi aralarında ders halkaları oluşturarak okumalar yapması ve din eğitimi alanında uzman kişiler tarafından dersler almaları, vaizlere eksikliklerini gidermede yardımcı olabilir. Vaizler, vaaz esnasında dil ve üslubuna dikkat etmeli, yanlış anlaşılacak anlatımdan kaçmalıdır. Hedef kitlenin durumunu göz önünde bulundurup, konuyu ona göre sunmaya özen göstermelidir. Ayrıca DİB vaizlerin kendilerini geliştirebilmeleri için seminer, hizmet içi eğitim vb. faaliyetleri sıklaştırarak vaizlik mesleğinin gelişmesine katkı sağlamalıdır.

Araştırmacılar; cemaat, din görevlileri, müftüler vs. gibi farklı örneklemelerin vaaz veya vaizden beklentilerini çalışabilir. Ayrıca cami dışı hastane, KYK yurtları, cezaevi vb. kurumlarda çalışan vaizlerin o kuruma has sorun ve çözüm önerileri ile ilgili çalışmalar yapabilir.

Kaynakça | References

- Acuner, H. Yusuf- Artan, Osman. “Din Görevlilerinin Problemleri Üzerine Bir Araştırma -Van Örneği-”. *Din Hizmetleri Sempozyumu II* (2008), 79-106.
- Akyürek, Süleyman. “Vaizlere Göre Vaizlik Mesleğinin Sorunları ve Çözümleri”. *Vaaz ve Vaizlik Sempozyumu II* (2013), 423-476.
- Aşlamacı, İbrahim- Yılmaz, Âdem. “Cezaevlerinde Yürütülen Din Hizmetleri ve Manevi Rehberliğin Niteliği: Cezaevi Vaizlerinin Görüşlerine Dayalı Nitel Bir Araştırma”. *Cezaevi Hizmetlerinde Manevi Danışmanlık ve Rehberlik*. 16-38. İstanbul: Dem Yayınları, 2019.
- Ay, Mustafa Fatih. “Din Görevlilerinde Mesleki Doyum ile Örgütsel Adalet Algısı İlişkisi”. *Tasavvur: Tekirdağ İlahiyat Dergisi [Namık Kemal Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi]* V1/1 (2020), 231-254.
- Ayhan, Halis. *Türkiye’de Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2004.
- Bayraktar, Mehmet Faruk. *Türkiye’de Vaizlik Tarihçesi ve Problemleri*. İstanbul: Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, 2009.
- Bulut, Mehmet. “Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Yaygın Din Eğitimi Görevi”. *Diyanet İlmi Dergi* 35/4 (1999), 113-128.
- Cemaloğlu, Necati. *Bilimsel Araştırma Teknikleri ve Etik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 6. Basım, 2020.
- Cirit, Hasan. “Vaaz”. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 42/404-407. İstanbul: TDV Yayınları, 2012.
- Cresswell, John Ward. *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. ABD: SAGE Publications, 2. Basım, 2007.
- Devellioğlu, Ferit. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 12. Basım, 1962.
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu*. Ankara: Diyanet İşleri Yayınları, 2022. <https://dinhizmetleri.diyaret.gov.tr/Documents/2022%20Din%20Hizmetleri%20Raporu.pdf>
- Doğan, Recai. “Osmanlı’nın Son Döneminde Yaygın Din Eğitiminde Vaaz ve Vaizlik”. *Diyanet İlmi Dergi* 35/1 (1999), 171-206.
- Doğan, Recai. “Yaygın Din Eğitimi Açısından İkinci Meşrutiyet Dönemine Kadar Vaaz ve Vaizliğin Gelişimine Tarihi Bir Bakış”. *Dini Araştırmalar* 1/3 (1999), 272.
- Doğru, Ahmet. *Din Görevlilerinin Hizmet Alanları ve Problemleri (Kayseri İlinde Görev Yapan Vaizler Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme)*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2008.
- Ertan, Veli. “Tarihte Daru’l-Hilafe Medreseleri ve İhtisas Şubeleri” 5/4 (1982), 37.
- Hançerlioğlu, Orhan. *İslam İnançları Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 2000.
- İnan Kılıç, Ayşe. *Vaizlerin Mesleki Faaliyetleri, Yeterlikleri ve Sorunları*. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Doktora Tezi, 2014.
- Kaya, Mevlüt- Nazıroğlu, Bayramali. “Din Görevlilerinin Mesleki Tutum ve Motivasyon Düzeylerini Etkileyen Bazı Faktörler”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 26-27 (2008), 25-53.
- Keyifli, Şükrü. “Hutbe ve Vaazların Dili ve Üslubuyla İlgili Yaşanan Olumsuzluklar”. *Mevzu - Sosyal Bilimler Dergisi* 2 (30 Eylül 2019), 25-41.
- Koç, Ahmet. “Diyanet İşleri Başkanlığı, Yaygın Din Eğitimi”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 8 (2001).
- Neuman, William Lawrence. *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. ABD: Pearson Education, 7. Basım, 2013.
- Taylan, Hasan Hüseyin. “Sosyal Bilimlerde Kullanılan İçerik Analizi ve Söylem Analizinin Karşılaştırılması”. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1/2 (2011), 63-76.
- Tunç, Mehmet Fatih. *Antalya Örneğinde Vaizlerin Problemleri Üzerine Bir İnceleme*. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, 2014.
- Tümer, Günay. “Vaazda Takip Edilecek Metod”. *Diyanet Dergisi* 17/2 (1978), 110-127.
- Uzunçarşılı, İsmail Hakkı. *Osmanlı devletinin ilmiye teşkilâtı*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 3. baskı., 1988.
- DİBAYDY, Diyanet İşleri Başkanlığı Atama ve Yer Değiştirme Yönetmeliği (Kanun No. 6). *Resmî Gazete* 29327 (15 Nisan 2015). Erişim 20 Haziran 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=19795&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>
- DİBGÇY, Diyanet İşleri Başkanlığı Görev ve Çalışma Yönetmeliği (Kanun No. 32). *Resmî Gazete* 29033 (17 Haziran 2014). Erişim 15 Haziran 2024. <https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=19795&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5>

VKKÖİHMKKABKKBY, Vaizlik, Kur'an Kursu Öğreticiliği, İmam-Hatiplik ve Müezzin Kayımlık Kadrolarına Atama ve Bu Kadroların Kariyer Basamaklarında Yükselme Yönetmeliği (Kanun No. 8). *Resmî Gazete* 28151 (23 Aralık 2011). Erişim 20 Kasım 2024. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/12/20111223-2.htm>.